

ПІДПРИЄМНИЦТВО У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасна вища освіта перебуває в стані реформування, що пов'язано з такими глобальними процесами як інтернаціоналізація освітніх послуг, зростання суспільної потреби в вищій освіті (масовість), автономізація вузів. Важливим напрямом модернізації вищої освіти визначено оновлення її економічного механізму, основою якого є визнання за ВНЗ підприємницької функції. Підприємництво, як ринковий феномен, поширюється на ті сфери, які традиційно перебували виключно під опікою «держави».

Особливу увагу в контексті реформування ВНЗ слід приділити концепції «нового державного управління» (англ. New Public Management – NPM). Головна ідея реформ NPM полягала в тому, щоб зробити вищі навчальні заклади конкурентоздатними, ринково орієнтованими та навчити їх самостійно заробляти гроші. Поряд з традиційними функціями (навчальна, дослідницька, професійна, виховна), в університетів з'являються принципово нові функції – інноваційна і підприємницька, що зумовлює необхідність безперервного пошуку ідей, які дозволяють їм, зберігаючи свій статус, отримати новий імпульс для розвитку.

Підприємницька функція притаманна як суб'єктам освітнього ринку, які зареєстровані як суб'єкти підприємницької діяльності, так і державні ВНЗ, в яких великого поширення набули платні послуги. Підприємницька діяльність в освіті в цілому і у вищій зокрема – це інноваційно-господарська діяльність, спрямована на підвищення її ефективності в умовах обмежених можливостей ресурсного забезпечення з боку держави

Актуалізація підприємницької функції у діяльності вузів призвела до виникнення концепції підприємницького університету, ознаками якого є:

- постійний рух, організаційна гнучкість, адаптивність, динамічне, інтерактивне відношення до суспільства (намагання найкраще відреагувати на мінливі потреби суспільства);
- компетентність одночасно в науковій і управлінській сферах;
- доповнення класичних завдань (дослідження і навчання) такими завданнями як передача технологій, післявузівська освіта, адаптація ВНЗ до потреб ринку праці;
- умовою ефективності є постійне вдосконалення системи управління в таких сферах, як наукові і викладацькі кадри,

виробництво нових знань, а також підвищення рівня компетентності як студентів, так і працівників університету.

Визначальною рисою підприємницького університету є сполучення освітньої місії з підприємницьким менеджментом у системі управління університетом що, передусім, пов'язано з необхідністю пошуку власних джерел доходів. Автономні університети знаходять засоби для реалізації своїх навчальних і науково-дослідних проєктів, залучаючи до співпраці різні фонди й організації, прагнуть отримати гранти, що надаються державою і приватними компаніями, а також використовують інші фінансові інструменти дня отримання прибутку.

Процес перетворення університетів в підприємницькі відбувається в усіх європейських країнах і вимагає «гармонізації наукових і управлінських здібностей», а «класичні завдання досліджень» доповнюються в їх роботі реагуванням на потреби ринку праці. Так, у Великій Британії, Голландії, Італії, Австрії університети мають широке коло повноважень по залученню грошових коштів з різних джерел, не пов'язаних з академічною діяльністю, можуть вкладати гроші у фінансові ринки або продавати нерухомість, що належить їм. Фактично це означає, що вищі навчальні заклади починають поводитися як підприємства приватного бізнесу.

Чітких методів регулювання діяльності подібного роду навчальних закладів в Європі досі не вироблено. Вони намагаються створити механізми, за допомогою яких можна було б регулювати надання освітніх послуг, передусім це реєстрація та ліцензування провайдерів з інших країн, акредитація вищих навчальних закладів. Для того, щоб успішно працювати в конкурентному середовищі університети починають співпрацювати з представниками приватного бізнесу, промисловості, іншими університетами. Все більшої популярності набуває модель державно-приватного партнерства на базі освітніх установ, яка є «яскравим прикладом розмивання меж між державою і бізнесом. Найчастіше такого роду співпраця виникає між ВНЗ і промисловими підприємствами, а також представниками приватного бізнесу. Можливі різні форми роботи – від проведення лабораторних досліджень і експертиз до спільного впровадження дослідницьких проєктів.

Підприємницька функція є принципово новою для українських університетів, яким у цьому плані необхідно створити ефективну структуру внутрішнього управління, впровадити елементи стратегічного менеджменту, навчитись заробляти гроші без шкоди для університетської культури і гуманітарної місії ВНЗ.